Geoadria Volumen 3 65-79 Zadar, 1998.

GRADIŠĆANSKI HRVATI U KOTARU GÜSSING

TOMISLAV JELIĆ
Školska knjiga, izdavačka kuća u Zagrebu
Publishing house Školska knjiga in Zagreb

UDK: 911.3.312
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno: 1998-11-15
Received

Rad obrađuje stanje hrvatske nacionalne manjine (Gradišćanski Hrvati) u kotaru Güssing u saveznoj zemlji Gradišće u Austriji u razdoblju od 1923. do 1991. godine. Gotovo pet stoljeća života Gradišćanskih Hrvata na tom prostoru je u posljednjih nekoliko desetljeća znatno ugroženo smanjenjem njihova apsolutnog broja, a koje je posljedica asimilacije i iseljavanja. Hrvatska naselja koja su više stoljeća opstala zahvaljujući izolaciji postupno prestaju biti hrvatska naselja.

Ključne riječi: Gradišćanski Hrvati, hrvatska naselja, iseljavanje, asimilacija

This work deals with the status and changes of Croatian National Minority (Burgenland Croats or Gradiscan Croats) in the Güssing County of Burgenland Federal State in Austria from 1923 to 1991. About five centuries of continuos existence of Croats in this area is now endangered with the remarkable decrease of their absolute number as a consequence of assimilation and emigration. Therefore many Croatian settlements which have existed there for many years thanks to relative isolation, are easily loosing its Croatian identity.

Key words: Burgenland Croats, Croatian settlements, emigration, assimilation

Uvod

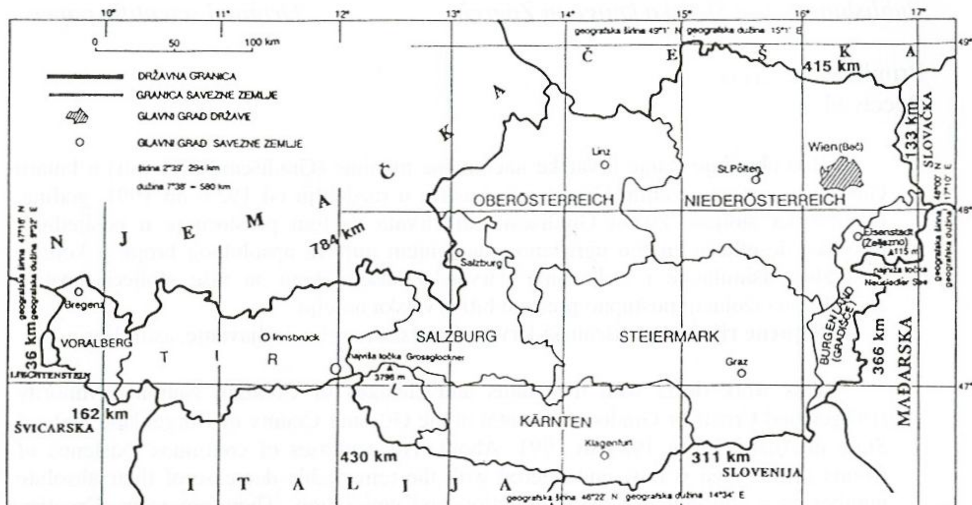
U promatrani prostor Hrvati su došli u nekoliko razdoblja, a jedno od prvih je bilo početkom 16. stoljeća u selidbi nakon početnih osmanlijskih (turskih) napada. Dakle, tu žive gotovo pet stotina godina u državi koja se u početku nazivala Habsburška monarhija, a od 1867. godine nakon političkog preustroja Austro-Ugarske. Svršetkom Prvoga svjetskog rata dolazi do raspada velike višenacionalne i višejezične Austro-Ugarske države i formiranja nekoliko manjih država.

Dogovorom i uspostavom granice između Austrije i Mađarske Hrvati su podijeljeni te je dio pripao Austriji, a dio Mađarskoj. Hrvati u Austriji naseljavaju prostor isključivo novoformirane (1921.) i novoimenovane savezne zemlje Burgenland. Njoj Hrvati daju ime Gradišće, a oni se nazivaju *Burgenlandische Kroaten* ili Gradišćanski Hrvati.

Prvi popis stanovništva novonastale države Austrije, a u sklopu nje i savezne zemlje Gradišće, uslijedio je 1923. godine. Od te godine mogu se prvi put pratiti susljedni i službeni podaci o broju Gradišćanskih Hrvata po naseljima.

Teritorijalna podjela savezne zemlje Gradišće

Površinom i brojem stanovnika jedna od najmanjih, te najmlađa i najistočnija austrijska savezna zemlja Gradišće podijeljena je na 7 kotara (njemački *Bezirk*) i dva slobodna grada (njemački *Freistadt*).

Sl. 1 Orijentacijska karta Austrije sa saveznim zemljama
Fig 1 Orientation map of Austria with federal lands

Kotar Güssing je dobio ime po njegovu središtu i najvećem naselju Güssing. Hrvatski naziv za kotar kao i za njegovo središte je Novi Grad. Promatrani kotar Güssing je jedan od južnih kotara savezne zemlje Gradišće. Južnije, jugozapadnije se nalazi kotar Jennersdorf, a sjevernije, sjeveroistočnije kotar Oberwart. Zapadnu granicu ima sa saveznom zemljom Steirmark (Štajerskom), a istočnu, jugoistočnu i južnu s državom Mađarskom (dužina državne granice iznosi 72,7 km). Ukupna površina kotara je 485, 34 km^2. To je 12,24 % ukupne površine Gradišća što je u odnosu na druge kotare srednje prosječna veličina. Prema posljednjem popisu stanovnika 1991. godine u kotaru je živjelo 27.977 stanovnika što je 10,3% ukupnog broja stanovnika cijelog Gradišća. Gustoća naseljenosti 1991. godine iznosila je 57,6 stanovnika na km^2 (to je ispod prosjeka Gradišća koji iznosi 68,3).

Hrvatska naselja nekad i danas

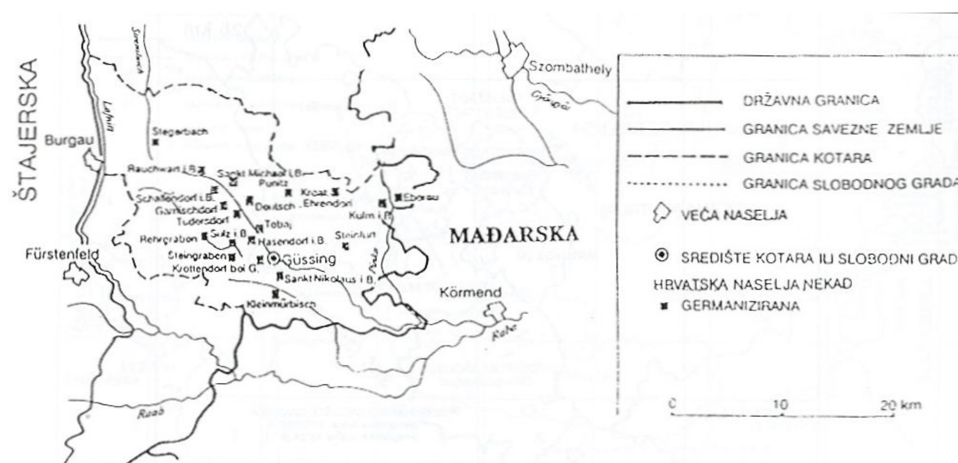
Güssing je najjužniji kotar u kojemu postoje hrvatska naselja. Od ukupno 318 naselja u Gradišću u kotaru Güssing ih ima 56, tj. 17,6 %. Od tih 56 naselja hrvatskim naseljima (najmanje 5% Hrvata u ukupnom broju stanovnika) se može smatrati osam, tj. 14,3 %.

Sl. 2 Karta Gradišća s kotarevima i slobodnim gradovima
Fig 2 The map of Burgenland with counties and free towns

Mnoga, nekad hrvatska naselja su prestala biti hrvatska uslijed snažne asimilacije (germanizacije) i odseljenja hrvatskog dijela stanovništva do uspostave savezne zemlje Gradišće (1921.), dok su neka hrvatska naselja prestala biti hrvatska uslijed istih procesa u razdoblju od 1921. do 1991. godine. U slijedećih 28 naselja: Eberau (Eberava), Kulm im Burgenland (Kulma), Kroatisch Ehrensdorf (Hrvatski Šašaš), Punitz (Punice), Sankt Michael im Burgenland (Sveti Mihalj), Schallendorf (Šaledrovo), Tudersdorf (Tudorica), Rehgraben (Prašćevo), Sulz im Burgenland (Šeškut), Hasendorf im Burgenland (Zajčje selo), Krottendorf (Žablje selo), Sankt Nikolaus im Burgenland

(Sveti Mihalj), Kleinmürbisch (Mali Medveš), Steingraben (Bojane), Steinfurt (Lipovac), Rauchwart im Burgenland (....), Gamischdorf (Gamištrof), Deutsch Tschantschendorf (Nimška Čenča), Tobaj (Tobaj), Stegerbach (Santalek), Deutsch Ehrensdorf (Nimški Hašaš), Olbendorf (Lovrenac), Güssing (Novi Grad) hrvatsko stanovništvo je asimilirano ili odseljeno te su ta naselja prestala biti hrvatska po kriteriju od najmanje 5 % Hrvata u ukupnom broju stanovnika.

Sl. 3 Veliki je broj nekada hrvatskih naselja u kotaru Güssing tijekom pet stoljeća asimiliran. Najveći je dio germaniziran, i to pretežito u 19. i 20. stoljeću.

Fig. 3 Great number of settlements, once Croatian, in the county of Güssing were assimilated during five centuries. Most of them were germanized, especially in the 19 th and 20 th centuries.

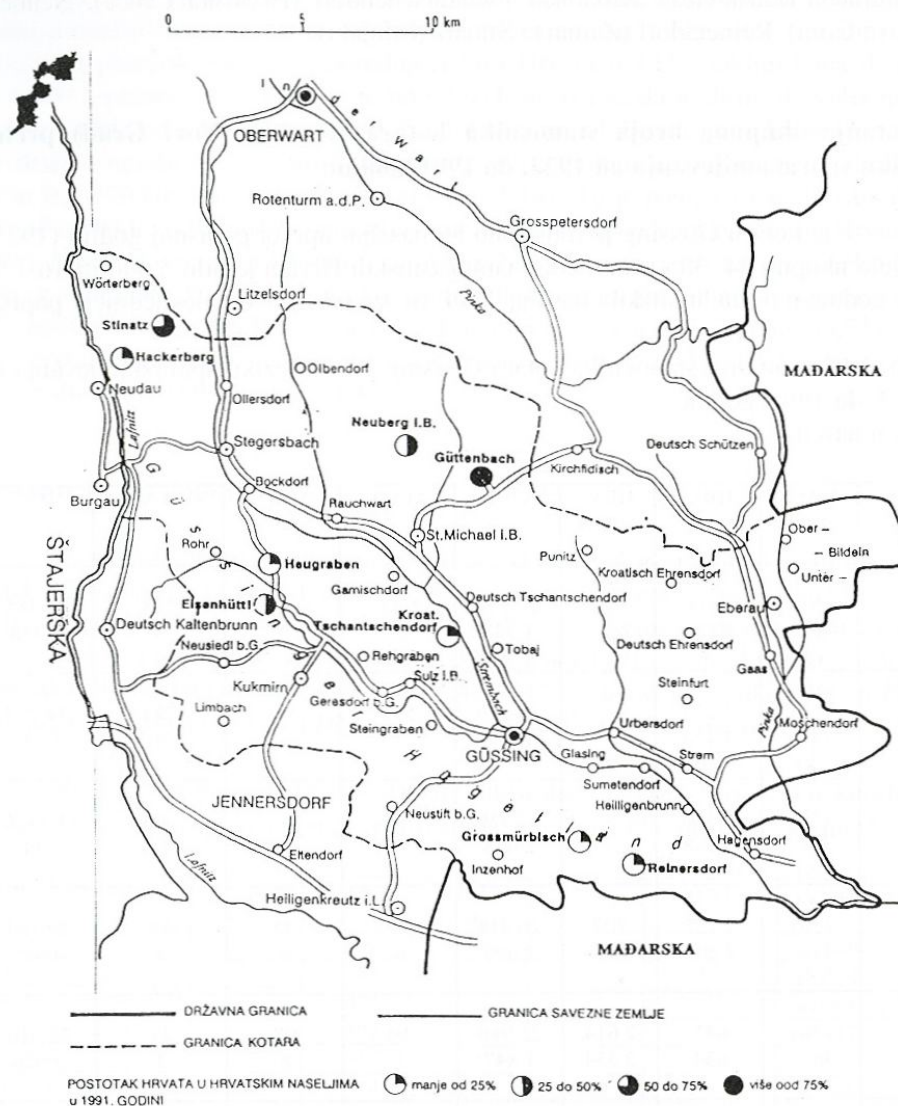
Do popisa iz 1923. godine asimilirana su slijedeća naselja: Eberau (Eberava), Kulm in Burgenland (Kulma), Punitz (Punice), Sankt Michael im Burgenland (Sveti Mihalj), Schallendorf (Šaledrovo), Kleinmürbisch (Mali Medveš), Steingraben (Bojane), Steinfurt (Lipovac), Rauchwart im Burgenland (...), Gamischdorf (Gamištrof), Deutsch Tschantschendorf (Nimška Čenča), Olbendorf (Lovrenac).

Za naselja Krottendorf bei Güssing (Žablje selo) koje se nalazi na zemljopisnim kartama sjeverozapadnije od Güssinga i Sankt Nikolaus im Burgenland (Sveti Mihalj) koje se pak nalazi južnije od Güssinga može se konstatirati da danas čine sastavni dio grada Güssing. Ona su prestala biti hrvatska naselja prije nego što u ušla u sastav Güssinga.

U razdoblju od 1923. do 1981. godine prestala su biti slijedeća hrvatska naselja: Kroatisch Ehrensdorf (Hrvatski Šašaš), Tudersdorf (Tudorica), Rehgraben (Prašćevo), Sulz im Burgenland (Šeškut), Hasendorf im Burgenland (Zajčje selo), Tobaj (Tudorica), Stegerbach (Santalek). Ukupno 7 naselja.

Naselje Eisenhüttl (Jezero ili Jezerane) je prema popisu stanovništva bilo hrvatsko do 1951. godine. U popisima iz 1961., 1971. i 1981. Hrvata nije bilo u dovoljnom broju u odnosu na kriterij od 5 % što ukazuje na asimilaciju (germanizaciju) hrvatskog dijela stanovništva jer je iseljavanje neznatno. Ipak, u zadnjem popisu iz 1991.

godine ponovno se javlja dovoljan broj hrvatskih stanovnika pa je to naselje i dalje hrvatsko.

Sl. 4 Najjužniji kotar savezne zemlje Gradišća u kojemu ima hrvatskih naselja jest Güssing, no u njemu su hrvatska naselja raspršena diljem kotara

Fig. 4 Güssing is the extreme south county of federal land Burgenland where there are Croatian settlements, but they are pretty dispersed

Naselje Grossmürbisch (Veliki Medveš) je u popisu 1991. godine imalo manje od 5 % Gradišćanskih Hrvata te se više ne može smatrati aktualnim hrvatskim naseljem. Dakle to je naselje prestalo biti hrvatsko u razdoblju između dvaju popisa, tj. između 1981. i 1991. godine.

Danas preostala hrvatska naselja 1991. godine abecednim redom njemačkog naziva su: Güttenbach (Pinkovac), Hackerberg (Stinjački vrh), Heugraben (Žarnovica), Kroatisch Tschantschendorf (Hrvatska Čenča), Neuberg (Nova Gora), Reinersdorf (Žamar) i Stinatz (Stinjaki).

Kretanje ukupnog broja stanovnika kotara Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

U kotaru Güssing je u ukupno 56 naselja, uprvoj popisnoj godini (1923.) živjelo ukupno 34. 385 stanovnika. Gradišćanskih Hrvata je bilo 5.600 ili 16,3 %. Iste godine u osam hrvatskih naselja koja su se održala do posljednjeg popisa živjelo je 5.438 stanovnika (a od toga 4.170 Gradišćanskih Hrvata ili 76,7 %).

Tab. 1 Ukupan broj stanovnika kotara Güssing prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine
*Broj naselja

GOD.	NASELJA	HRV.	HRV. NJEM	NJEM	MAĐ.	MAĐ. NJEM.	OSTALA	UK.
1923.	sva (56)*	5 600	-	27 810	747	-	228	34 385
	hrv. (8)	4170	-	1 233	26	-	9	5 438
1934.	sva (56)	5 273	-	28 219	511	-	721	34 724
	hrv. (8)	4 423	-	1 166	5	-	20	5 614
1951.	sva (56)	3 380	-	27 750	141	-	41	31 312
	hrv. (8)	3 268	-	2 048	3	-	23	5 342
1961.	sva (56)	2 222	702	26 414	85	45	85	29 553
	hrv. (8)	2 209	692	2 090	0	0	8	4 999
1971.	sva (56)	635	2 614	25 986	10	98	73	29 416
	hrv. (8)	634	2 534	1 847	1	8	2	5 026
1981.	sva (56)	193	2 638	25 974	16	51	88	28 960
	hrv. (8)	187	2 574	2 180	0	9	20	4 970
1991.	sva (56)	294	2 337	24 594	29	175	548	27 977
	hrv. (8)	289	2 195	2 343	9	20	215	5 071

Dakle većina (74,5 %) Gradišćanskih Hrvata je tada živjela u tzv. hrvatskim naseljima. Ukupan broj stanovnika nakon blagog početnog rasta (1934. godina) u svim ostalim popisnim godinama opada. Pad ukupnog broja stanovnika s 34.385 iz 1923. godine na

27.977 stanovnika 1991. godine iznosio je ukupno 6.408 stanovnika ili 18, 6 % manje.

Ukupan broj Gradišćanskih Hrvata u svim naseljima opada do 1961. godine, a otad je blago povećan s 2.924 u 1961. godini na 3.249 u 1971. godini, a nakon toga ponovno opada. Uspoređujući broj Hrvata u 1923. godini kada ih je bilo 5.600 i godine 1991. kada ih je bilo 2.631 uočava se da je došlo do velikoga ukupnoga pada od 2.969 Hrvata ili 53%. Također je zabilježen i pad broja Hrvata u hrvatskim naseljima u istom razdoblju. U 1923. godini u hrvatskim naseljima živjelo je 4.170 Hrvata a u 1991. godini samo 2.484. To je pad za 1.686 Hrvata ili za 59,6%. Dakle, u hrvatskim naseljima zabilježen je malo veći pad broja Hrvata (6,6%). Uspoređujući broj Hrvata u svim naseljima i samo u hrvatskim naseljima može se zaključiti da se povećala koncentracija Hrvata u hrvatskim naseljima. U 1923. godini ona je iznosila 74,5%, u 1934. godini 83,9%, u 1951. godini 96,7%, u 1961. godini 99,2% (što je ujedno i maksimum), u 1971. godini 97,5% kao i u 1981. godini, te u 1991. godini 94,4%.

Grossmürbisch (Veliki Medveš)

Prema ukupnom broju stanovnika Veliki Medveš je sada u skupini malih hrvatskih naselja[1] (veličine od 100 do 500 stanovnika), a razvrstan je kao seosko naselje. Stalan pad ukupng broja stanovnika vidljiv je u svim popisnim godinama. U 1923. godini u naselju je živjelo 589 stanovnika, a u 1991. godini bilo svega 303 stanovnika. To je pad za 286 stanovnika ili 48,6%. Slično padu ukupnog broja stanovnika, smanjivao se i broj Hrvata, no taj pad je bio još naglašeniji.

Tab. 2 Ukupan broj stanovnika naselja Grossmürbisch (Veliki Medveš) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađarski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	295	-	290	4	-	0	589
1934.	242	-	302	1	-	12	557
1951.	35	-	473	0	-	0	508
1961.	14	6	392	0	0	0	412
1971.	0	33	357	0	5	0	395
1981.	0	30	354	0	2	0	386
1991.	1	3	292	3	0	4	303

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	82,0	14,5	57,1	165,0	90,9	13,3
Bazni	100,0	82,0	11,9	6,8	11,2	10,2	1,4

U 1923. godini u naselju je živjelo 295 Hrvata, a u 1991. godini ostala su samo četiri. To je pad za 291 Hrvata ili za 98,7%. Broj Nijemaca gotovo da nije porastao u istom razdoblju. Znatan rast broja Nijemaca bilježi se do 1951. godine, a od 1961. bilježi se znatan pad. Posljedica toga je zamalo isti broj (više za dvije osobe) Nijemaca u 1991.

(292) kao i u 1923. Broj Mađara i ostalih je neznatan te nije utjecao na promjenu odnosa Nijemaca i nenijemaca.

Smanjenje broja Hrvata u Velikom Medvešu posljedica je asimilacije (germanizacije) koja je bila znatna, posebice u prvim popisnim godinama. Smanjenje broja Hrvata s 295 u 1923. godini na svega 35 u 1951. (razlika 260) te porast broja Nijemaca s 290 u 1923. godini na 473 (razlika 183), uz smanjenje ukupnog broja stanovnika najbolje nam govori o snažnoj germanizaciji Hrvata, ali i o znatnom iseljavanju. U 1961. godini zabilježen je daljnji pad broja Hrvata, premda je on zbog malog ukupnog broja Hrvata u apsolutnim vrijednostima malen, ali i do naglog pada broja Nijemaca (dijelom asimiliranih Hrvata), te do sveukupnog smanjenja broja stanovnika, što je posljedica snažnog iseljavanja, u prvom redu Hrvata. Zbog pada udjela Hrvata s 10,2% u ukupnom stanovništvu u 1981. na samo 1,4% u 1991., hrvatsko naselje Veliki Medveš prestalo je biti hrvatsko naselje.

Güttenbach (Pinkovac)

Prema ukupnom broju stanovnika Pinkovac je veliko hrvatsko naselje, od 1986. godine razvrstano kao trgovište. Uz naselja Neuberg i Stinatz u Pinkovcu je ukupan broj stanovnika blago porastao u odnosu na prvi popis 1923. godine. U naselju je 1923. godine živjelo ukupno 936 stanovnika, a 1991. godine 175 više, tj. 1.111 odnosno 18,6% više. Najveći ukupan broj stanovnika zabilježen je popisne godine 1971. kada je u Pinkovcu živjelo 1.117 stanovnika.

Tab. 3 Ukupan broj stanovnika naselja Gütenbach (Pinkovac) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađar-ski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	847	-	75	14	-	0	936
1934.	978	-	34	1	-	0	1 013
1951.	984	-	70	1	-	1	1 056
1961.	936	55	55	0	0	4	1 050
1971.	433	620	63	1	0	0	1 117
1981.	7	939	143	0	0	16	1 105
1991.	45	886	159	4	10	7	1 111

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	115,5	100,6	100,7	106,3	89,8	98,4
Bazni	100,0	115,5	116,2	117,7	124,3	111,7	109,9

U 1923. godini u Pinkovcu je živjelo 847 Hrvata, a u 1991. godini 931. To je povećanje za 84 Hrvata ili za 9,9%. Najveći broj Hrvata (1.053) je zabilježen 1971. godine.

To je jedino hrvatsko naselje u kotaru Güssing u kojemu je u razdoblju 1923.-1991. godine povećan broj hrvatskog pučanstva.

Premda je broj Hrvata porastao u odnosu na početno stanje, izraženo u postotku porastao je manje nego ukupan broj stanovnika. U naselju je porastao i broj Nijemaca. Njih je u 1923. godini bilo 75, a 1991. godine 159 što je porast za 84 Nijemca ili za 112%. Uspoređujući porast Hrvata i ukupnog stanovništva porast Nijemaca je daleko veći. Broj Mađara je u promatranom razdoblju ostao isti (14).

Može se zaključiti da je u Pinkovcu u razdoblju od 1923. do 1991. godine asimilacija (germanizacija) bila blaga i nastupila razmjerno kasno. Logično je zaključiti da je u Pinkovcu prethodno postojao blag obrnut proces, tj. proces kroatizacije (usporedba popisnih godina 1934., 1951. i 1961. broja Hrvata, Nijemaca i Mađara). Odlazaka iz Pinkovca je također bilo, ali nisu bili brojni.

Hackerberg (Stinjački vrh)

Prema ukupnom broju stanovnika Stinjački vrh je bio i ostao malo hrvatsko naselje u kategoriji od 100 do 500 stanovnika. Ukupan broj stanovnika je u odnosu na početno promatrano stanje smanjen. U 1923. godini u naselju je živjelo 475 stanovnika, a 1991. godine 402. To je pad za 73 stanovnika ili 15,4%. Najveći broj stanovnika (488) zabilježen je 1934. godine.

Broj Hrvata je također smanjen, izraženo u postotku i znatno više. U 1923. godini u naselju je živjelo 223 Hrvata, najviše u promatranom razdoblju, a 1991. godine tek 63. To je brojčani pad od 160 Hrvata ili 71,8%. Broj Nijemaca je znatno porastao. U 1923. godini ih je bilo 249, a 1991. godini 339. To je porast za 90 Nijemaca ili za 36,1 %. Dakle u Stinjačkom vrhu je u promatranom razdoblju proces asimilacije (germanizacije) bio jako naglašen.

Tab. 4 Ukupan broj stanovnika naselja Hackerberg (Stinjački vrh) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađarski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	223	-	249	1	-	2	475
1934.	216	-	272	0	-	0	488
1951.	109	-	355	0	-	0	464
1961.	117	0	287	0	0	1	405
1971.	0	89	305	0	0	0	394
1981.	15	47	321	0	4	0	387
1991.	0	63	339	0	0	0	402

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	213,0	50,5	107,3	76,1	69,7	101,6
Bazni	100,0	213,0	48,9	52,4	39,9	27,8	28,2

Heugraben (Žarnovica)

Prema ukupnom broju stanovnika Žarnovica je bila i ostala malo hrvatsko naselje u kategoriji od 100 do 500 stanovnika. Ukupan broj stanovnika u promatranom razdoblju stalno se smanjivao. U 1923. godini u naselju je živio 481 stanovnik, a u 1991. godini 251. To je pad za 230 stanovnika ili 47,9%.

Broj Hrvata je u istom razdoblju također padao, no u postotku taj pad je znatno veći. Naime u naselju je u 1923. godini živjelo 454 Hrvata, a u 1991. godini tek 38. To je brojčani pad za 416 Hrvata ili 91,7%. Broj Nijemaca je u istom razdoblju znatno porastao. U 1923. godini u naselju su živjela samo 24 Nijemca, a u 1991. godini 212. To je porast za 188 Nijemaca ili za 783,3%. Dakle, na smanjenje broja Hrvata utjecalo je u početku iseljavanje. U 1923., 1934. i 1951. godini broj Hrvata se jako smanjio dok je porast broja Nijemaca znatno manji. Od 1961. godine, uz i dalje veliko iseljavanje Hrvata, na njihovu brojnost utječe sve snažnija asimilacija (germanizacija). Na smanjenje ukupnog broja stanovnika utječe gotovo isključivo iseljavanje Hrvata.

Tab. 5 Ukupan broj stanovnika naselja Heugraben (Žarnovica) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađarski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	454	-	24	3	-	0	481
1934.	411	-	10	0	-	0	421
1951.	276	-	77	0	-	4	357
1961.	108	86	84	0	0	3	281
1971.	0	88	184	0	3	0	275
1981.	1	76	183	0	1	0	261
1991.	0	38	212	0	1	0	251

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	90,5	67,1	70,2	45,4	87,5	49,3
Bazni	100,0	90,5	60,8	42,7	19,4	17,0	8,3

Kroatisch Tschantschendorf (Hrvatska Čenča)

Hrvatska Čenča je drugo naselje u kotaru Güssing koje u odrednici svoga njemačkog imena ima naziv hrvatski - "kroatisch" (u naselju Kroatisch Ehrensdorf ili Hrvatski Hašaš Hrvata više nema).

Prema ukupnom broju stanovnika Hrvatska Čenča je bila i ostala malo hrvatsko naselje u kategorizaciji od 100 do 500 stanovnika. Ukupan broj stanovnika je u promatranom razdoblju (od 1923. do 1991. godine) jako smanjen. U 1923. godini u naselju je živjelo 216 stanovnika, a 1991. godine 122 stanovnika. To je pad za 94 stanovnika ili za 43,5%.

Pad broja Hrvata je još drastičniji. U 1923. godini u Hrvatskoj Čenči je živjelo 206 Hrvata, a 1991. godine samo 12. To je pad za 194 Hrvata ili 94,2%.

Zanimljivo je da su Hrvati u popisnoj godini 1951. jednostavno "nestali". Broj

Nijemaca je znatno porastao. U 1923. godini ih je bilo devet, a u 1991. godini 108. To je porast od 99 Nijemaca ili 1100,0%.

Ovako veliko smanjenje (iseljavanje i germanizacija) broja Hrvata je i za gradišćanske prilike izuzetno rijetko za tako kratko razdoblje.

Tab. 6 Ukupan broj stanovnika naselja Kroatisch Tschantschendorf (Hrvatska Čenča) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađar-ski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	206	-	9	0	-	1	216
1934.	175	-	10	0	-	2	187
1951.	0	-	141	0	-	0	141
1961.	10	0	102	0	0	0	112
1971.	0	42	83	0	0	0	125
1981.	0	23	88	0	1	2	114
1991.	0	12	108	0	0	2	122

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	84,9	0,0	E	420,0	54,8	52,2
Bazni	100,0	84,9	0,0	4,8	20,4	11,2	5,8

Neuberg im Burgenland (Nova Gora)

Prema ukupnom broju stanovnika trgovište Nova Gora je bilo i ostalo veliko hrvatsko naselje u kategoriji s više od 1000 stanovnika. Ukupan broj stanovnika je u razdoblju 1923. - 1991. godina blago porastao.

Tab. 7 Ukupan broj stanovnika naselja Neuberg im Burgenland (Nova Gora) u kotaru Güssing prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađar-ski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	831	-	295	0	-	0	1 126
1934.	885	-	326	0	-	0	1 211
1951.	623	-	517	0	-	13	1 153
1961.	443	278	393	0	0	0	1 114
1971.	115	698	315	0	0	0	1 128
1981.	0	776	373	0	0	1	1 150
1991.	3	459	692	0	1	23	1 178

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	106,5	70,4	105,7	112,8	95,4	59,5
Bazni	100,0	106,5	75,0	86,0	97,8	93,4	55,6

U 1923. godini u Novoj Gori je živjelo 1 126, a u 1991. godini 1 178 stanovnika. To je porast za 52 stanovnika ili za 4,6%. Broj Gradišćanskih Hrvata je u istom razdoblju jako opao.

U 1923. godini bio je 831 Hrvat, a 1991. godine 462. To je pad za 369 Hrvata ili za 44,5%. Broj Nijemaca je u istom razdoblju rastao: od 295 u 1923. godini na 692 u 1991. godini. To je porast od 397 Nijemaca ili za 134,6%.

Osnovni uzrok velikom smanjenju broja Hrvata, a posebice u ključnim godinama 1951. i 1991. godine, jest snažna asimilacija (germanizacija). Najbolji primjer za to je usporedba broja Hrvata i broja Nijemaca 1934. i 1951. godine. Pad broja Hrvata povećava broj Nijemaca. Povećanje broja Hrvata u 1961. godini rezultira smanjenjem broja Nijemaca, kao što i povećanje broja Hrvata 1971. godine prati smanjenje broja Nijemaca.

Reinersdorf (Žamar)

Prema ukupnom broju stanovnika Žamar je u kategoriji malih hrvatskih naselja od 100 do 500 stanovnika. Ukupan broj stanovnika je u razdoblju od 1923. do 1991. godine prepolovljen. U 1923. godini u naselju je živjelo 529
stanovnika, a 1991. godine svega 224 stanovnika. To je pad za 305 stanovnika ili 57,7%.

U istom razdoblju je smanjen i broj Hrvata - u postotku znatno više. U 1923. godini u Žamaru je živjelo 297 Hrvata, a 1991. godine svega 44. To je pad za 253 Hrvata ili za 85,2%. Broj Nijemaca je također smanjen, no to smanjenje nije bilo tako veliko kao u Hrvata. U 1923. godini u naselju je živjelo 229 Nijemaca, a 1991. godine 167. To je smanjenje za 62 Nijemca ili za 27,1%.

Tab. 8 Ukupan broj stanovnika naselja Reinersdorf (Žamar) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađar-ski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	297	-	229	0	-	3	529
1934.	340	-	156	0	-	3	499
1951.	149	-	306	0	-	4	459
1961.	71	5	310	0	0	0	386
1971.	0	73	206	0	0	2	281
1981.	4	37	195	0	1	1	238
1991.	0	44	167	0	0	13	224

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	114,5	43,8	51,0	96,0	56,2	107,3
Bazni	100,0	114,5	50,2	25,6	24,6	13,8	14,8

Na smanjenje broja Hrvata utjecalo je njihovo veliko iseljavanje i asimilacija (germanizacija) posebice od 1991. godine. Na smanjenje broja Nijemaca (dijelom

germaniziranih Hrvata) utjecao je izuzetno naglašen odlazak iz naselja. Iseljavanje Hrvata i Nijemaca izravno je utjecalo na smanjenje ukupnog broja stanovnika.

Stinatz (Stinjaki)

Prema ukupnom broju stanovnika Stinjaki su u bili i ostali u kategoriji velikih hrvatskih naselja s preko 1 000 stanovnika. Ukupan broj stanovnika Stinjaka je u razdoblju od 1923. do 1991. godine i pored povremenih padova znatno porastao. U 1923. godini u naselju je živjelo 1 086 stanovnika, a 1991. godine 1480. To je porast za 394 stanovnika ili za 36,3%.

Broj Hrvata je u istom razdoblju smanjen. U 1923. godini u naselju je živjelo 1 017 Hrvata, a u 1991. godini 930. To je smanjenje za 87 Hrvata ili za 8,6%. Broj Nijemaca je u istom razdoblju izuzetno jako porastao. U 1923. godini je živjelo svega 62 Nijemca, a 1991. godine čak 374. To je porast za 312 Nijemca ili za 603%.

Budući da većih iseljavanja nije bilo, na smanjenje broja Hrvata jedino utječe asimilacija (germanizacija).

Tab. 9 Ukupan broj stanovnika naselja Stinatz (Stinjaki) u kotaru Güssing (Novi Grad) prema jeziku sporazumijevanja od 1923. do 1991. godine

Godina popisa	Hrvatski	Hrvatski Njem.	Njemački	Mađar-ski	Mađ. Njem.	Ostali	Ukupno
1923.	1 017	-	62	4	-	3	1 086
1934.	1 176	-	56	3	-	3	1 238
1951.	1 092	-	109	2	-	1	1 204
1961.	510	262	467	0	0	0	1 239
1971.	86	891	334	0	0	0	1 311
1981.	160	646	523	0	0	0	1 329
1991.	240	690	374	2	8	166	1 480

Promjena broja hrvatskog stanovništva (hrvatski i hrvatski/njemački) od 1923. do 1991. godine (u%)

Indeks u %	Godina popisa						
	1923.	1934.	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.
Lančani	100,0	115,6	92,9	70,7	126,5	82,5	115,4
Bazni	100,0	115,6	107,4	75,9	96,1	79,2	91,4

Zaključak

U južnom gradišćanskom kotaru Güssing ima osam hrvatskih naselja (Pinkovac, Nova Gora, Stinjaki, Žarnovica, Hrvatska Čenča, Žamar, Stinjački vrh i Jezerane). U većini hrvatskih naselja ukupan broj stanovnika se smanjuje. Izuzetak su najveća hrvatska naselja - trgovišta Pinkovac, Nova Gora i Stinjaki.

U svim hrvatskim naseljima, izuzev Pinkovca, smanjen je broj Hrvata. Smanjenje broja Hrvata je znatno veće od smanjenja broja ukupnog stanovništva. Broj Nijemaca je u svim naseljima različito porastao, osim u Žamaru, gdje je nešto smanjen. U

svim naseljima je zabilježena jaka asimilacija (germanizacija izuzev Pinkovca).

Ukupnim brojem stanovnika u cijelom promatranom razdoblju (1923.-1991.) najveća su bila i ostala naselja Stinjaki, Nova Gora i Pinkovac, a među najmanjima su Hrvatska Čenča i Žamar.

Prema broju Hrvata u istom razdoblju najveća su ista naselja Pinkovac, Stinjaki i Nova gora, dok su najmanja Hrvatska Čenča i Veliki Medveš.

Naselja prema udjelu Hrvata u ukupnom broju stanovnika u istom razdoblju znato su mijenjala redoslijed. Hrvatska Čenča je 1923. godine bila uvjerljivo vodeće hrvatsko naselje s 95,4% Hrvata, a 1991. godine u njoj je bilo jedva 9,8% Hrvata. Valja istaći da od osam naselja u njih sedam (Stinjački vrh 46,9%) u 1923. godini Hrvati su činili više od 50% ukupnog broja stanovnika po naselju. U 1991. godini Hrvati su u većini (više od 50% Hrvata od ukupnog broja stanovnika) u samo dva naselja (Pinkovac i Stinjaki).

U popisu 1991. godine naselje Veliki Medveš prestaje biti hrvatsko naselje jer je u njemu zabilježen broj Hrvata manji od 5% (1,3%).

POZIVNE BILJEŠKE

[1] Naselja s ukupnim brojem do 100 stanovnika smatraju se najmanjim hrvatskim naseljima.
Naselja s ukupnim brojem od 100 do 500 stanovnika smatraju se malim hrvatskim naseljima.
Naselja s ukupnim brojem od 501 do 1000 stanovnika smatraju se srednjim hrvatskim naseljima.
Naselja s ukupnim brojem većim od 1 000 stanovnika smatraju se velikim hrvatskim naseljima.

LITERATURA

BREU, J. (1970): Die Kroatensiedlungen im Burgenland und in den anschließen Gebieten, Wien.
BREU, J. (1937): Die Kroatensiedlungen im Südostdeutschen Grenzraum, Wien.
BURGHARDT, A. F. (1962): A Historical and Geographical Study of Burgenland, Austria, Madison: University of Wisconsin Press.
BURGHARDT, A. (1958): Political Geography of Burgenland, Washington.
Grupa autora (1974): Burgenlaendische Kroaten, Symposion Croaticon, Wien.
HAJSZAN, R. (1993): Die Herrschaft Güns im 15. und 16. Jahrhundert, Literas Güttenbach, Wien.
HAJSZAN, R. (1991): Die Kroaten der Herrschaft Güssing, Literas, Güttenbach, Wien.
GRANDITS, F. (1990): Stinjaki, Povijest i jerbinstvo, Stinatz.
VALENTIĆ, M. (1970): Gradišćanski Hrvati od XVI. stoljeća do danas, Zagreb.

IZVORI

Statistisches Jahrbuch Burgenland 1983, Amt der Burgenländischen Landesregierung, Abteilun IV – Landesstatistik, Eisenstadt 1984 (pojedinačna godišta od 1983. do 1992. godine.

Wohnbölkerung des Burgenlandes nach Ortschaften, Ergebnis der Großzählungsrunde vom 15. Mai 1991, Österreichiesches Statistisches Zentralamt, Eisenstadt, 1993.

SUMMARY

Tomislav Jelić: Burgenland Croats in Güssing County

In Güssing County located in the southern part of Burgenland Federal exist today eight Croatian settlements Güttenbach (Pinkovac), Neuberg (Nova Gora), Stinatz (Stinjaki), Heugraben (Žarnovica), Kroatisch Tschantschendor (Hrvatska Čenča), Reinersdorf (Žamar), Hackerberg (Stinjački vrh) and Eisenhüttl (Jezerane). The total number of the population is decreasing in the most of those settlements, with exception of two the three biggest - Pinkovac, Nova Gora and Stinjaki. Also, in all of those eight settlements except Pinkovac the total number of Croatians is decreasing, an the decrease of the Croats in everywhere more evident than the decrease of the total population. At the same time, the total number of German (Austrian) population is increasing in all settlements except Žamar. The assimilation of Croats is therefore evident in all settlements except overmentioned Pinkovac.

Regarding total number of the population in the whole examined period from 1923 to 1991 the biggest settlements have remained Stinjaki, Nova Gora and Pinkovac, and the smallest Hrvatska Čenča and Žamar. The total number of Croats have remained the largest in Pinkovac, Stinjaki i Nova Gora and the smallest in Hrvatska Čenča and Veliki Medveš.

In the same period the mentioned settlements have changed remarkably their position regarding share of Croat population. Hrvatska Čenča was in 1923 absolutely leading settements with 95,4% Croats, but in 1991 the share of Croats have decreased to only 9,8%. Also in seven from eight settlements Croats had absolutely majority in 1923 with more than 50% share - the only exception was Stinjački vrh with 46,9% Croats. In 1991 Croats have majority (more than 50% share) only in two settlements – Pinkovac and Stinjaki. At the same time one settlement Veliki Medveš has lost its Croatian identity due to a fact that the share of Croats has fallen under 5% (only 1,3%).